

ПОКОМПОНЕНТНА СТРУКТУРА ТА ЗМІСТ МЕХАНІЗМІВ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

У статті розглядається проблематика механізмів реструктуризації економіки регіонів. Проведено аналіз реструктуризації економіки регіону, виділено її найважливіші складові. Наведено їх структуру та зміст, пропонуються напрями розвитку і удосконалення існуючих механізмів як практичного інструментарію регіонального управління. Узагальнений підхід механізмів реструктуризації економіки регіонів, що акцентує увагу на здійсненні необхідних сукупних заходів реструктуризації, включаючи засади політик, інструментів, важелів та методів впливу.

Ключові слова: механізми, структура, зміст, реструктуризація, система, регіональне управління, розвиток.

Постановка проблеми. Відсутність системного підходу до реалізації стратегічних перспектив розвитку регіональних економічних систем багато в чому залежить від використання практики існуючих механізмів управління цими процесами як на державному, так і регіональному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями теорії механізмів реструктуризації, зокрема, присвячені численні публікації відомих вітчизняних вчених: Галінова Т.В., Бутно М.П., Варналій З.С., Могильного О.М., Чернюк Л.Г., Чумаченко М.Г. та багатьох інших. Проте актуальність цієї економічної категорії має тенденцію до розширення і уточнення, а тому потребує постійного вивчення.

Метою дослідження є обґрунтування сутності, структури та змісту механізмів реструктуризації регіональної економіки з урахуванням змін в нормативно-правовому, економічному та інформаційному аспектах їх розвитку.

Методика дослідження. У процесі дослідження використано методи: статистико-економічний – для опрацювання масиву статистичних та емпіричних даних та монографічний – для детального вивчення окремих елементів досліджуваного явища на прикладі конкретних об'єктів.

Результати дослідження та їх обговорення. Детальний аналіз реструктуризації економіки регіону дозволяє виділити такі її найважливіші складові: нормативно-правову базу стратегічної реструктуризації регіону; комплекс методів здійснення реструктуризації (податкова, кредитна, бюджетна, інвестиційна, соціальна політики); управлінський інструментарій (рішення) щодо напрямів здійснення реструктуризації (створення нових конкурентоспроможних галузей і виробництв, кластеризація економіки, ресурсозбереження, розвиток ринкової інфраструктури та експортно-орієнтованих під-приємств, формування інвестиційно-інноваційних виробничо-господарських комплексів, ліквідація неефективних та впровадження більш ефективних і перспективних виробництв, проведення адміністративно-територіальної реформи). Адміністративні важелі впливу на процеси реструктуризації реалізуються через дотації, квоти, роздержавлення і приватизацію підприємств, встановлення правил використання земельних ресурсів та продуману систему структурного упорядкування економіки до визначеного еталону через програми, прогнози, плани, бізнес-плани, концепції, стратегії, формування транспортних мереж та логістичних центрів тощо.

Узагальнений підхід акцентує увагу на здійсненні необхідних сукупних заходів реструктуризації, включаючи засади політик, інструментів, важелів та методів впливу, проте він не деталізує сукупність та зміст механізмів здійснення реструктуризації (рис. 1).

Рисунок 1. Система механізмів реструктуризації розвитку економіки регіону

У цьому плані організаційно-економічний механізм реструктуризації економіки регіону формується для системного вдосконалення управлінських процесів, направлених на структурне реформування економічного простору, із вирішенням наступних завдань:

- обґрунтування доцільної структури регіональної економіки та напрямів виробництва товарів і послуг, виходячи із наявного природно-ресурсного забезпечення;
- підвищення конкурентоспроможності галузей виробництва регіональної економіки;
- забезпечення потреб населення регіону в товарах і послугах, у першу чергу, за рахунок власної виробничо-господарської діяльності;
- визначення, підтримка та розвиток експортоорієнтованих галузей і виробництв регіону;
- досягнення зростання загального добробуту населення регіону;
- визначення масштабів і можливостей економічного потенціалу регіону;
- аналіз та оцінка фінансових можливостей регіону;
- обґрунтування дієвості кредитно-податкової політики;
- сприяння розвитку ринкової інфраструктури;
- досягнення збалансованості та пропорційності розвитку господарства регіону;
- діагностика потреб в матеріальних, фінансових і трудових ресурсах регіону для здійснення реструктуризації;
- аналіз стартових умов для здійснення реструктуризації економіки регіону;
- оцінка інвестиційно-інноваційної динаміки регіональної економіки;
- визначення проблемних питань для здійснення реструктуризації;
- обґрунтування потреб у кадровому забезпеченні процесів реструктуризації;
- розробка довгострокової стратегії реструктуризації економіки регіону;
- визначення внутрішніх та зовнішніх джерел інвестування структурної перебудови економіки регіону;
- обґрунтування поставлених прогностичних параметрів структурних зрушень у регіональній економіці.

Побудова організаційно-економічних механізмів реструктуризації регіональної економіки повинна на практиці забезпечити формування інституційної інфраструктури для переходу регіону на інноваційну модель розвитку. Інституційну інфраструктуру реструктуризації формують: регіональні органи влади і місцевого самоврядування; бізнес-центри, бізнес-інкубатори, консалтингові групи, кластерні утворення, технополіси, бізнесові структури, місцеве підприємництво (рис. 2).

Практичну реструктуризацію економіки регіону важко провести в рамках існуючої організації управління. Справа в тому, що в адміністративній області фактично функціонують два органи: облдержадміністрація, керівник якої напряму підпорядковується Президенту України, і обласна рада, яка є виборним органом і формує бюджет регіону. Погоджене рішення в цьому випадку потребує сукупних зусиль.

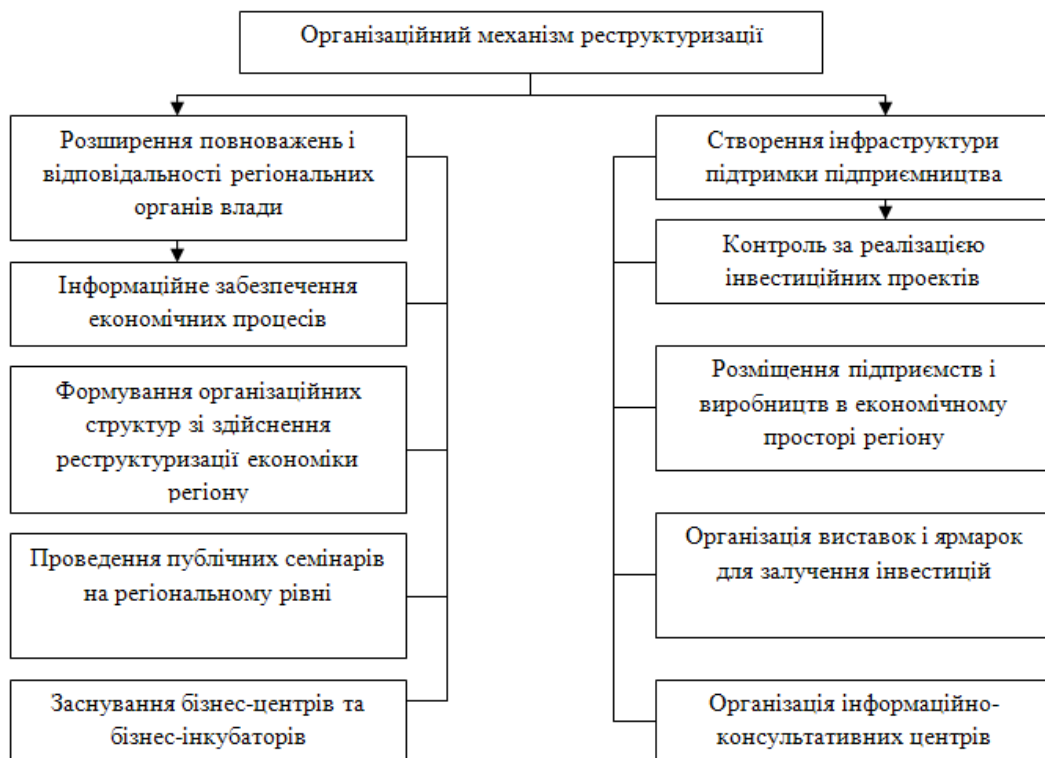

Рисунок 2. Структура та зміст організаційного механізму реструктуризації економіки регіону

У наукових публікаціях вітчизняних і російських вчених неодноразово наголошувалось на необхідності створення на регіональному рівні єдиного управлінського органу більш широкої компетенції. На нашу думку, таким органом може бути Рада економічного розвитку регіону, заснована на суспільних засадах (рис. 3). Алгоритм дії такого органу стосовно здійснення процесів реструктуризації економіки, на нашу думку, розпочинається з ініціативи відділу комплексного соціально-економічного розвитку управління економіки облдержадміністрації.

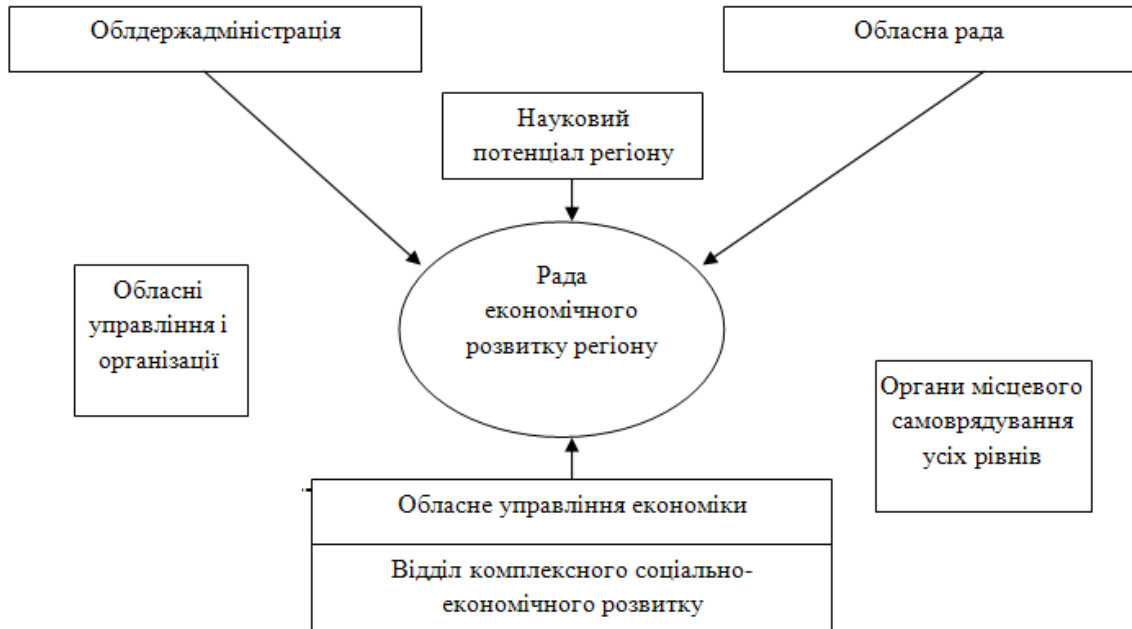

Рисунок 3. Принципова структура Ради економічного розвитку регіону

Цей відділ слід вважати функціонально визначеним з акумуляції даних статистичного і фінансового характеру про стан розвитку регіональної економіки на визначений період. Об'єднуючи вихідні дані інших відділів і управлінь, він спроможний обґрунтувати показники, пріоритети і напрями інноваційних сфер діяльності в регіоні, їх вплив на бюджетну політику та формування перспектив економічного відтворення в регіоні. Ці дані є вихідними для розгляду в Раді економічного розвитку стосовно програм, планів, бізнес-планів, концепцій та стратегії реструктуризації економіки регіону на перспективу з визначенням етапів та інструментарію досягнення цілей. В цьому плані важливо враховувати думку регіональної наукової еліти та суворо контролювати прийняті рішення.

Зміст економічного механізму реструктуризації економіки розглядається нами як сукупність наступних складових (рис. 4). Зокрема, сутність податкового регулювання полягає в розширенні його бази на місцевому рівні за рахунок закріплення за місцевими бюджетами стовідсоткової ставки податку: на майно, доходи місцевих підприємств, місцеві збори, спадщину та впровадження податку на нерухомість. Важливим є також зменшення податкового навантаження на підприємства малого та середнього бізнесу, що дасть можливість акумулювати кошти і вкладати їх у розширення виробництва.

Рисунок 4. Структура економічного механізму реструктуризації економіки регіону

Акумуляція фінансових ресурсів до місцевих фондів розвитку з боку бізнесових структур регіону буде сприяти фінансуванню науково-виробничих розробок та впровадженню у виробництво інноваційних проектів.

Залучення зовнішніх інвестицій можливе через створення вільних економічних зон та територій пріоритетного розвитку, міжрегіональних угод про транскордонне співробітництво, сумісних бізнес-проектів тощо.

Нормативно-правовий механізм реструктуризації розвитку регіональної економіки є найменш розробленим, а тому і малоефективним, що не дозволяє на практиці здійснювати системні структурні перетворення. За змістом він включає конституційні повноваження регіону стосовно управління і бюджетоутворення та окремі норми забезпечення життєдіяльності на території. Усі ці акти часто суперечать один одному, на що справедливо наголошують практики і науковці.

Наразі мова йде про розширення функцій і повноважень регіону в управлінні економічним розвитком на території. Тому першочерговим, на нашу думку, є необхідність розробки та прийняття Закону України "Про адміністративну область (регіон)". Концептуальне бачення такого закону передбачає такі основні його норми:

- 1) визначення того, що область (регіон) є відносно самостійною економічною системою, яка характеризується здебільшого повними циклами виробництва товарів і послуг на території;
- 2) характер і напрямки виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання на території спрямовані на максимальне забезпечення потреб населення за рахунок власних можливостей;
- 3) визначення переліку об'єктів і сфер діяльності, які не підпадають під сферу впливу органів влади регіону, та розробка особливих договірно-погоджувальних процедур за їх сумісним віданням з боку регіону і держави;
- 4) визначення для регіонів (областей) повноважень стосовно використання наявних на території сировинних, матеріальних, трудових, фінансових та енергетичних ресурсів;
- 5) встановити норми і процедури фінансування (50:50) проектів і програм, які належать до державного і регіонального відання;

б) визначити правове гарантування щодо збереження і розвитку екологічних особливостей та етнічних цінностей територій регіону під час здійснення виробничо-господарської діяльності суб'єктами господарювання різної форми власності.

На основі зазначеного закону логічним було б розробити і “Закон про основні засади регіонального управління”, в якому виписати такі норми:

1) регіональне управління є окремим суспільним видом і направлене на регулювання і координацію відтворювальних процесів в економіці регіону;

2) як окремий суспільний вид, регіональне управління має власну теоретичну та методологічну бази, відмінні від державного управління;

3) ефективність заходів управлінської діяльності в регіоні вимірюється мірою реалізації основних положень регіональної економічної політики, направленої на стратегічну реструктуризацію регіональної економіки;

4) за структурою регіональне управління вміщує усі види управління на території, не дорівнюючи їх сумі. Вищим органом управління регіону є Рада економічного розвитку регіону;

5) регіональне управління реалізовує свої функції через систему власного інструментарію впливу (бюджет, місцеві податки, програми, концепції, стратегії тощо).

Слід зазначити, що нині в Україні проводяться перманентні заходи щодо адміністративної реформи, проте цілісного підходу в цьому напрямку ще не вироблено. На наш погляд, є необхідність прийняття Закону України “Про територіальний устрій”, в якому передбачити реформування економічного простору на зразок країни Європейського Союзу з виділенням в ньому таких адміністративно-територіальних одиниць, як громада, район, регіон, макрорегіон. У рамках управління стратегічною реструктуризацією регіону цей закон має можливість:

- передачі функцій і повноважень на нижчі органи (громада) із закріпленням стійких джерел формування власного бюджету розвитку;

- закріпити чотирирівневу систему регіонального управління: громада, район, регіон, макрорегіон з визначенням функцій і повноважень по кожному із рівнів;

- виписати механізми управління на усіх територіальних рівнях та досягти оптимізації їх структури.

Механізм адміністрування має формуватися в напрямку: надання гарантій держави за кредитами, що надаються здебільшого сільськогосподарським товаровиробникам; запровадження протекціоністських заходів підприємствам, що знаходяться у кризовому стані; фінансове вирівнювання бюджетів регіонів через дотації, субвенції; зменшення податкового навантаження на під-приємства малого та середнього бізнесу; квотування експорту, встановлення митних пільг з експорту для деяких видів продукції і послуг; створення інформаційно-консультативних центрів у всіх адміністративних районах області; формування мережі дорадництва тощо. Зазначена сукупність адміністрування належить здебільшого до реалізації державної регіональної політики, проте, як видно із викладеного вище, регіони також мають свої засоби впливу. Зазначені норми так чи інакше пропонуються у вітчизняних публікаціях.

Що стосується механізму інформаційного забезпечення реструктуризації регіонального розвитку, то його сутність полягає в акумуляції оперативних даних: про стан економіки регіону в цілому; про результати виробничо-господарської діяльності галузей і виробництв; про результати життєдіяльності регіону за предметами праці; оцінка стану та якості життя населення регіону. Як правило, така інформація має бути сконцентрована в управлінні економіки обласної державної адміністрації.

Сукупна дія пропонованих механізмів слугує інструментарієм управління з боку регіональних органів влади щодо стратегічної реструктуризації економіки регіону з поетапним її здійсненням на прикладі Вінницької області.

На першому етапі (2010-2015 рр.) передбачається досягнення стабілізації економічного розвитку в цілому та у пріоритетних напрямках: переробка сільськогосподарської продукції (хлібопекарська, борошно-круп'яна, спиртова, мукомельна, продовольча) із започаткуванням першочергового впровадження інноваційних технологій по зазначених пріоритетах. Забезпечення виконання завдань цього етапу досягається дією переважно організаційного, управлінського, адміністративного та нормативно-правового механізмів.

На другому етапі реструктуризації (2015-2020 рр.) необхідно досягнути переваги розвитку сфери послуг над виробництвом товарів. Це стосується випереджаючого розвитку послуг легкої промисловості, будівельних матеріалів, туристичного і готельного бізнесу, будівництва доріг і логістичних центрів тощо. У цей період передбачається запровадження досягнень науково-технічного прогресу, інновацій, активізації підприємницької діяльності, що сумарно дозволить досягти

максимальної забезпеченості потреб населення регіону. Першочерговими інструментами досягнення цих завдань виступають складові економічного та інформаційного механізмів реструктуризації.

На третьому періоді (2020-2025 рр.) прогнозується завершення переходу регіону до стану постіндустріальної господарської системи, передбачається досягнення стану максимізації використання економічного потенціалу, домінації виробництва послуг, формування інформаційних систем як складових нового стану економіки – економіки знань. Характерною ознакою економічного відтворення Вінниччини стане забезпечення населення товарами і послугами, інтернаціоналізація та глобалізація виробництва. Управління структурними змінами в цьому періоді передбачає використання усієї сукупності механізмів впливу, зважаючи на зміни умов господарської практики.

Висновки. Таким чином, стратегічна реструктуризація економіки адміністративного регіону відповідно до тенденцій розвитку світової і вітчизняної економіки має здійснюватися органами регіонального управління на основі реалізації механізмів впливу на ці процеси у вигляді практичного інструментарію управлінських рішень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шимло П.Д. Оптимальное управление экономическими системами / П.Д. Шимло – К.: СПГ: Бизнес-пресса, 2004. – 240 с.
2. Голікова Т.В. Державне управління територіальним економічним розвитком: теорія і практика: монографія / Т.В. Голікова. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 296 с.

Покомпонентная структура и содержание механизмов реструктуризации экономики региона

С.А. Мазур

В статье рассматривается проблематика механизмов реструктуризации экономики регионов. Проведен анализ реструктуризации экономики региона, выделены ее важнейшие составляющие. Приведены их структура и содержание, предлагаются направления развития и совершенствования существующих механизмов как практического инструментария регионального управления. Обобщен подход механизмов реструктуризации экономики регионов, акцентируется внимание на осуществлении необходимых совокупных мер реструктуризации, включая принципы политик, инструментов, рычагов и методов воздействия.

Ключевые слова: механизмы, структура, содержание, реструктуризация, система, региональное управления, развитие.

Exploded structure and content of the mechanisms of regional economic restructuring

S. Mazur

The article deals with the problems of restructuring mechanisms of regional economies. The analysis of the restructuring of the regional economy, with emphasis on its most important components. Shows their structure and content, there are areas of development and improvement of existing mechanisms as a practical tool for regional governance. A generalized approach mechanisms of regional economic restructuring that focuses on the implementation of the required total restructuring measures, including the principles of policies, tools, instruments and methods of influence.

Key words: mechanisms, structure, content, restructuring, system, regional uprvlinnya, development.